

УДК 766.05-047.76"71

<https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2020.222401>**Цитування:**

Лисенко-Ткачук І. В. Ретроспекція розвитку лінійної графіки та її роль у дизайні середовища. *Культура і сучасність* : альманах. 2020. № 2. С. 164-169

Lysenko-Tkachuk I. (2020). A Retrospective Analysis of the Linear Graphics Development and its Role in Environmental Design. *Kultura i suchasnist* : almanakh, 2, 164-169 [in Ukrainian].

*Лисенко-Ткачук Ірина Василівна,
заслужений діяч мистецтв України,
доцент кафедри рисунка, живопису та
скульптури Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-0327-9081>
lysenkoti@ukr.net*

РЕТРОСПЕКЦІЯ РОЗВИТКУ ЛІНІЙНОЇ ГРАФІКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ДИЗАЙНІ СЕРЕДОВИЩА

Мета роботи: аналіз розвитку лінійного рисунка та лінійної графіки: визначення поняття «лінійна графіка» у термінологічному та змістовному аспекті, місця, умов виникнення. Методологія дослідження полягає в застосуванні загальних та спеціальних методів пізнання, зокрема, автор використовував порівняльний, термінологічний, хронологічний методи дослідження, а також оглядово-аналітичний моніторинг публікацій. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що здійснений порівняний аналіз понять лінійний рисунок та лінійна графіка за термінологічним та змістовним аспектами на основі наукових та методичних положень фахівців з рисунка, графіки та з інших наук, що надало можливість узагальнити та конкретизувати специфіку розвитку лінійної графіки. **Висновки.** У результаті проведеного дослідження виявлено, що поняття «Лінійна графіка» та «Лінійний рисунок» мають змістовне продовження і зв'язок на змістовному рівні. Лінійний рисунок лежить в основі лінійної графіки, як і в основі різних видів образотворчого мистецтва і є початковим інструментом зображення та передачі візуальної інформації. Розвиваючись у часі став базою для лінійної графіки, яка, у свою чергу, дістала розвиток у різних площинах мистецтва та дизайну і набула свого втілення в сучасних комп'ютерних технологіях.

Ключові слова: графіка, малюнок, лінія, ретроспекція, мистецтво, історія, образ, архітектура, живопис, дизайн, засоби, наука, довкілля, композиція, художник.

*Lysenko-Tkachuk Iryna, Honored Artist of Ukraine, Associate Professor of Drawing, Painting and Sculpture
National Academy of Management of Culture and Arts*

A Retrospective Analysis of the Linear Graphics Development and its Role in Environmental Design

Purpose of Research. The purposes of the research are to analyse of the development of linear drawing and linear graphics and define the concept of «linear graphics» in terms of terminology and content, place, conditions of origin.

Methodology. The research methodology consists in the application of the following general and special methods of cognition. The author used comparative, terminological, chronological and other research methods among which a special place is occupied by the review-analytical monitoring of the publications. **Scientific Novelty.** The scientific novelty of the research is the comparative analysis of the concepts of linear drawing and linear graphics in terms of terminology and content of the scientific and methodological positions of the specialists in drawing, graphics and other sciences. It gives an opportunity to generalize and specify the specifics of linear graphics. **Conclusions.** The study found that the concepts of «Linear Graphics» and «Linear Drawing» have a meaningful continuation and connection at the content level. Linear drawing is the basis of linear graphics, as well as the basis of various types of fine arts and is the tool of image and transmission of visual information. It became the basis for linear graphics, which in turn was developed in various fields of art and design and embodied in modern computer technologies.

Keywords: graphic, drawing, line, retrospection, art, history, image, architecture, painting, design, means, science, environment, composition, artist.

Актуальність теми дослідження полягає у виявленні глибинних, історичних, культурно-мистецьких суспільних функцій лінійної графіки та проявів її розвитку у певних часових проміжках. Метою дослідження є аналіз розвитку лінійного рисунка та лінійної графіки: визначення поняття «лінійна графіка» в термінологічному та змістовному аспекті. Дослідження місця, умов виникнення та сучасного розвитку лінійного рисунка, як основи лінійної графіки. Розглядаючи історію образотворчого мистецтва можна дійти висновку, що найдавнішим видом зображення є лінійний рисунок. Унікальні можливості лінії проявилися ще у творах первісних людей. Зображення на каміннях, кістках, стінах печер зроблено лінією. Контурний лінійний рисунок став основою зображальної мови у стародавньому світі. Залишилися класичні зразки розписів Стародавнього Єгипту та античних грецьких амфор. Підкрашений лінійний рисунок став основною ознакою мистецтва середньовіччя. У період Ренесансу лінійний рисунок був основою творчого вираження геніальних митців – архітекторів, скульпторів та художників, більшість з яких створювало шедеври у всіх царинах мистецтва та інженерії. Генії Відродження намагалися в своїй творчості знайти поєднання між наукою і мистецтвом. Лінійний рисунок вивчали всі художники доби Ренесансу, розглядаючи його як серйозну теоретичну дисципліну. Митці намагалися теоретично обґрунтувати найбільш важливі положення лінійного рисунка, який був основою створення живописних композицій. Під час дослідження виявлено, що лінія є важливим виразним засобом в образотворчому мистецтві та дизайні середовища. Велика різноманітність її конкретних проявів дозволяє лінії створювати різні смислові наголоси та образи в лінійній та проектній графіці.

Аналіз наукових публікацій у даній царині показав, що виникнення лінійної графіки пов'язано з лінійним рисунком який є її початком та основою. Ретроспективний аналіз розвитку лінійної графіки висвітлений, як ланка розвитку всього образотворчого мистецтва – окреслений видатним українським вченим, класиком мистецтвознавства П. О. Білецьким у дослідженні «Мова образотворчих мистецтв» У ньому описано, що усі етапи розвитку первісного мистецтва чітко відокремлюють реалістичні рисунки як повідомлення, в яких міститься велика кількість інформації, і символи, і знаки, які скорочують опис тих чи інших явищ у житті

первісної людини. Від символіки палеолітичного орнаменту, який слугував магічним засобом організації життя первісної громади, був перекинутий міст до перших спроб проектної графіки, що виникли в Давньому Шумері. Пізніше деякі види лінійного зображення почали використовувати для організації процесів будівництва [12]. Вважається, що лінія лежить в основі розвитку мистецтва багатьох країн.

Тему лінії та лінійної графіки, як основного елементу у роботі та творчості дизайнера середовища, дослідив видатний архітектор та дизайнер, засновник київської школи лінійного рисунка професор А. Д. Жирнов. У його науковій праці «Значення предметного світу в генезі проектної графіки», було визначено, що із плином часу форми роботи лінією ускладнювалися та видозмінювалися. До лінії додавався тон, колір, світлотінь. Багато народів створили цілі школи, що дозволяли віднести їх до «лінійних», що і робиться у багатьох теоретичних дослідженнях. Лінійний спосіб зображення і сьогодні є активною формою роботи в мистецтві, входить у різні методики навчання рисунку в закладах освіти [3].

Саме поняття культури графічної лінії, теоретичне визначення якого сталося на межі XIX – XX ст. разом із визнанням графіки окремим видом мистецтва. З цього моменту починається теорія графіки як самостійного виду мистецтва, де лінії відведено домінуюче місце. Незвичайний розквіт графіки в мистецтві початку XX ст., її авторитет серед художників просунув далеко вперед і практичні навички роботи засобами художнього вираження в графіці. Елементи графіки стали застосовуватися методично чисто та вишукано [20].

«Все, що не корисно для картини, – тим самим уже зайве; усяка зайва деталь заважає глядачеві сприйняти деталь важливу», – ці слова А. Матісса стали вихідним принципом не тільки для його живопису, але і для графіки. Їх наводить у дослідженні «Рисунок пером» науковець А. Лаптев. Поглиблене вивчення рисувального мистецтва геніального художника А. Матісса, його захоплення спрощеною лінією описано через вислови самого художника. «Лінія точна, в одну товщину й одного напруження, в'ється, нібито нитка, означає переважно контур і дещо всередині силуету», – так характеризує графічне зображення, що виконав А. Матісс. До граничної виразності лінії А. Матісс приходив тільки в зображеннях, що синтезують кращі якості цілої серії попередніх рисунків [6]. Найвищою культурою графічної лінії володів видатний

художник ХХ ст. П. Пікассо. Розвиток лінії у його творчості дослідила науковець мистецтвознавець Н. О. Дмитрієва. Написані нею більше двох десятків книг і безліч статей стали надзвичайно помітним і оригінальним внеском в мистецтвознавчу наукову думку ХХ – початку ХХІ століття. У її роботі «Пікассо» досліджено, що митець унікав різких деформацій у рисунках лінійного характеру, призначаючи їх переважно для середовища своїх ідеальних уявлень. Адже тільки контурний рисунок не є наслідуванням, – вважав художник Н. О. Дмитрієва та відмічає, що про лінії Пікассо, розуче живі, одночасно тверді та тремтливі можна було б писати поеми – якби їхнє гіпнотичне чарування було би можливо виразити словами [24].

Аналізуючи наукові публікації доцільно знов звернутися до наукової праці професора Жирнова А. Д. «Начерки і зарисовки: методичні рекомендації організації самостійної роботи студентів з курсу «Рисунок»» [2]. У роботі досліджено розвиток лінійного рисунка та графіки на прикладі відомого рисувальника Б. Григор'єва, який залишив рідкісне за своєю образністю визначення лінії: Він зазначав, що лінія подібна блискавці у свідомості ока – зигзагу, що задовольняє невловиме в русі життя. Далі А. Д. Жирнов розкриває та досліджує, що лінія є рух, його відбиток, увічнена, але швидкоплинна вічність. Лінія, включаючи у свої межі щільність форми і проминаючи в ній усе несуттєве, спрощуючи форму, має в собі особливість, яка приводить твір до завершеності. Зсув, пропуск, іронічна гіпербола робить лінію мудрою. Лінія – мінімальний засіб у руках художника. От чому вона потребує «культури» ока й образотворчої волі. Лінія є найближчий і найшвидший образотворчий спосіб у творчості. У вищевказаному науковому дослідженні виявлено, що практично Б. Григор'єв виклав сучасну методику роботи лінією, що увійшла у вітчизняне мистецтво і художню педагогіку.

Декоративні, графічні можливості лінійної графіки цікаво розглянуті У. Хогартом у знаменитій роботі «Аналіз краси». Він зауважував, що прямі лінії відрізняються одна від одної тільки довжиною і тому найменш декоративні. Зігнуті лінії, у зв'язку з тим, що можуть відрізнятися одна від другої ступенем своєї зігнутості, так як і довжиною, на цій основі отримують декоративність [9].

З теоретиків дослідження лінійної графіки можна відзначити У. Крена, який у книзі «Лінія і форма» [22] багато розмірковує про естетичну сторону графічних композицій. У дослідженні він охоплює всі види проектних проблем, з

чіткими інструкціями та порадами. Його знання композиції очевидно як в дизайнерських роботах, так і в його творах. Із художників у цьому напрямку У. Крейн вважав найвизначнішим рисувальником О. Бердслея, який лінію та пляму віртуозно об'єднував, як і використовував окремо. У його роботах лінія влита в чорну пляму заливок як одне ціле, лінія росте з плями та плями логічно завершують лінію. Джерелами техніки об'єднання лінії та плями в О. Бердслея означеною мірою можуть слугувати японська гравюра і грецький вазопис, який він любив і уважно вивчав [22].

Доцільно виділити творчість Філіпо Брунелески та Леона Батіста Альберті, які створювали чудові архітектурні проекти виконані за допомогою лінійного рисунка. Визначена система лінійних зображень передбачала окрім накресленого плану будівлі, лінійні рисунки архітектурних деталей, генплану, рисунки людських постатей у перспективному відношенні до архітектурних об'єктів. Уся інформація про об'єкт була створена системою лінійних зображень. Спроби обґрунтування наукової системи у цій галузі належали багатьом геніям образотворчого мистецтва, таким як: Леон Батіста Альберті, П'єрро Дела Франческо, Леонардо да Вінчі, Альбрехт Дюрер та ін.

Доведено, що архітектурна школа різних європейських навчальних закладів починаючи з ХVІ ст. мала сильний вплив на характер лінійної проектної графіки. Необхідність підготовки фахівців у царині архітектурного проектування вимагала розвинутої графічної креслярської методики. У цей період у багатьох містах Європи-Римі, Флоренції, Парижі, виникли академічні заклади архітектури і мистецтва. Пізніше відкрилися Академії архітектури і мистецтва у Петербурзі та Англії. Це вплинуло на застосування у практику лінійної графіки, певних фахових технічних методів лінійного та штрихового рисунка олівцем і пером, кресленням, відмивкою тушшю. Мистецькі академічні кола впливали на виникнення гуртків шанувальників художньої творчості та різних об'єднань художників, графіків, архітекторів. В цей час утворювалося живописні і гравєрні художні майстерні.

Слід зазначити, що мистецтво академічної архітектурної графіки у розгляді того часу, досягло надзвичайно високого фахового та художнього рівня. Багато майстрів сприймали це як різновид художньої графіки і плідно працювали в даному напрямі. Виникло таке направлення образотворчого мистецтва, як архітектурна фантазія та графічний архітектурний

пейзаж. Започаткували це направлення великі майстри Відродження-Леон Б. Альберті та Філіпо Бруналескі. До видатних митців архітектурної фантазії можна віднести віденського архітектора Йоханна Бернхарда Фішера та римського архітектора Джованні Батіста Піранезі, вплив творчості, яких простежено в напрямі архітектурної фантазії майже до середини ХХ ст.

Під час дослідження виявлено, що поняття лінійної чи архітектурної графіки виникло наприкінці ХVІІІ – початку ХІХ ст. Як вже зазначалося, це пов'язано з існуванням академічних рисувальних і архітектурних шкіл. Виділення лінійної графіки, як спеціалізації відбулося в академічних школах того часу, де проявилися тенденції спеціальної освіти для студентів архітекторів, а пізніше дизайнерів середовища. Розглядаючи історію лінійного зображення та навчання його основам, можна дійти висновку, що інженери, фортифікатори, архітектори, художники, скульптори, художники, дизайнери отримували однакові фахові знання з рисунка та лінійної графіки.

Досліджено, що в історичному процесі розвитку лінійної графіки велику роль зіграли лінійні рисунки будівель, ландшафту, орнаментальних фрагментів, деталей навколишнього середовища, що називаються лінійним або архітектурним рисунком. Ці різновиди образотворчої документації дизайнера середовища чи архітектора на сьогодні це відповідає видам лінійної архітектурної графіки. За весь період розвитку художньої, архітектурної та дизайнерської діяльності, креслення, ескіз та лінійний архітектурний рисунок пройшли великий шлях трансформації в методів рисунка, креслення та викладу образотворчої інформації, у техніці й стилістиці її використання. У даній роботі виявлено, що одночасно з формуванням образотворчих методів рисунка, ескізування та креслення створювались більш довершені пристосування до їх використання.

Проаналізовано, що з кінця ХV ст. до нашого часу художник архітектор, а потім і дизайнер середовища поєднували у своїй творчості професії проєктувальника, художника, декоратора інтер'єрів та ландшафтного архітектора-дизайнера. Творчі можливості лінійної графіки і архітектурного креслення розвивались до початку ХІХ ст. В період Густав Монаж створив теорію ортогональних проєкцій, що змінювало характер проєктного креслення тільки під впливом техніки виконання та відповідно до практичних вимог. Методи лінійної графіки розвивались та удоскона-

лювались у академічному середовищі. Поряд з аквареллю і тушшю, активно застосовувалася техніка лінійного, мокрого і штрихового рисунка Практика лінійної графіки дуже поширилася в кінці ХІХ ст. Це було пов'язано з синтетичним поєднанням роботи художників, архітекторів, дизайнерів середовища та інженерів у царині будівничого і ландшафтного проєктування. У соціумі створилося багато архітектурно-дизайнерських майстерень та ательє, де лінійна графіка займала провідне місце, як основний засіб проєктного креслення. У кінці ХІХ на початку ХХ ст. відбувся сильний вплив на стильові способи проєктування та креслення. Видатні митці європейського, українського та російського модерну надали чудові приклади стилістики архітектурних та дизайнерських креслень і проєктних розробок. У творчості І. Мінігетті, Ф. Шехтеля, К. Тона, Шервуда, С. Малютіна, А. Щусева, найбільш яскраво проявилися ці тенденції. Доцільно зазначити та підкреслити у дослідженні, що перехідний період між зазначеними століттями надав взірці новаторської трактовки архітектури та дизайну в лінійній графіці. У цей час відбулися знакові перетворення як у мистецтві в цілому, так і в архітектурі та дизайні середовища. Великий вплив у цьому процесі створили революційні архітектурні та дизайнерські школи Західної та східної Європи, такі як, наприклад Німеччині «Баухауз». Художники, архітектори та дизайнери того часу гуртувались біля цих новаторських навчальних шкіл. Кращі викладачі цих шкіл, стали авторами новітніх мистецьких архітектурних та дизайнерських ідей, а також концептуальних напрямів у лінійній, архітектурній графіці. Визнані митці художньої творчості, архітектури та дизайну такі, як: Вальтер Гропіус, Йоханес Ітген, Йохан Альбертс, Микола Ладовський, Володимир Кринський, Ілья Голесов, Леонід, Віктор і Олександр Веснін, Мойсей Гінзбург, Константин Мельников, Іван Леонідов були унікальними вчителями, творцями нового направлення лінійної та архітектурної графіки. Архітектурно-проєктні твори Ле Кербюзье, Міс Ван дер Роє, Сергія Чернишева, Григорія Бархіна, Георгія Орлова та ін., стали прикладами новітньої концептуалізації архітектури та дизайну у графічному мистецтві. У проєктних зображеннях найчастіше використовувались чіткі прийоми лінійної графіки, штрихування, колажу та ін. Доцільно підкреслити, що з самого початку ХХ ст. дизайн середовища охоплював майже всі види образотворчого мистецтва. Художники шукали

новітні образотворчі форми не тільки в живопису, а й в архітектурі, декоративному ужитковому мистецтві, графіці та дизайні. Такі великі майстри архітектурної фантазії, як В. Кричевський, О. Петрицький, С. Новаковський, Я. Черніхов надали можливості створення унікального нового сенсу в царині лінійної архітектурної графіки, проектного креслення, ескізу та лінійного рисунка. Також чудові приклади лінійної архітектурної графіки залишили такі архітектори, художники та графіки, як: В. Фаворський, П. Павлінов, М. Тирса, фоограф й художник О. Радченко.

Необхідно зазначити, що в розвитку дизайну середовища та ландшафтної архітектури в 40–50 роки ХХ ст., відбулося переформування основних концептуальних засад лінійної графіки. Розвиток неомодерністських напрямлень і течій у 70–80 роки ХХ ст., характеризувався новими ідеями в лінійній архітектурній графіці та дуже простими, функціональними методами проектування. ХХІ ст. характерно розвитком сучасних графічних та архітектурних комп'ютерних програм. Сучасне дизайн-проекування відбувається за допомогою мультимедійних технологій, де лінія є технічною складовою створення певного зображення. Кожне зображення в лінійній архітектурній графіці містить повідомлення не тільки з графічної інформації, воно стає об'єктом дизайнерської творчості і естетичного суспільного сприйняття. Мистецьки, художньо-композиційні якості лінійної архітектурної графіки у роботі дизайнера середовища, впливають на ефективність сприйняття інформації, емоційне відношення до зображеного об'єкта. Проаналізовано, що якісне, творче засвоєння лінійної архітектурної графіки активно впливає на процес підготовки дизайнера середовища. У дослідженні зроблений наголос на тому, що виконуючи різні графічні завдання студент набуває головну якість спеціаліста – професіоналізм.

Висновки. У результаті проведеного дослідження виявлено, що поняття «лінійна графіка», «лінійний рисунок» є похідними і пов'язаними у мистецькому та функціональному сенсі. Вони є основою дизайнерської творчості та інструментом створення проектного, художнього та комп'ютерного зображення. Простежено історичні та мистецькі шляхи виникнення і розвитку лінійної графіки. Вказані її ознаки і функції як у історичних проміжках часу, так і у мистецьких реаліях сучасності.

Література

1. Бесчетнов Н. П. Черно-белая графика : учеб. пособ. для студентов вузов. Москва: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2008. 271 с.
2. Жирнов А. Д., Пілат О. С. Начерки і зарисовки: методичні рекомендації організації самостійної роботи студентів з курсу «Рисунку». Львів: ДЛТУ, 1994. 19 с.
3. Жирнов А. Д., Пілат О.С. Значення предметного світу в генезі проектної графіки : лекція, Львів : УДЛТУ, 1994. 19 с.
4. Жирнов А.Д. Ландшафтна графіка : альбоми № 1-4. Київ: ДАКККіМ, 2001, 2004.
5. Ермолаев А.П. и др. Основы пластической культуры архитектора-дизайнера : учеб. пособие. Москва : Архитектура-с, 2005. – 464 с.
6. Лаптев А.М. Рисунок пером. Москва : Изд-во Академии художеств СССР, 1962. – 64 с.
7. Логвиненко Г.М. Декоративная композиция : учеб. пособие для студентов вузов. Москва : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. 144 с.
8. Пикассо. Шедевры графики / сост. И. Пименова. Москва : Эксмо, 2007. 184 с.
9. Хогарт У. Анализ красоты. Ленинград : Искусство, 1987. 254 с.
10. Практические занятия по курсу «Ландшафтное проектирование» / сост. Я.М. Тарас. Кишинев : КПИ им. С. Лазо, 1983. 28 с.
11. Трошкіна О.А. Нарисна геометрія та ландшафтна графіка : практичні заняття і методичні рекомендації. Київ : ДАКККіМ, 2006. 40 с.
12. Білецький П.О. Мова образотворчих мистецтв. Київ: Рад. шк., 1973. 128 с.
13. Веймарн Б.В Колпинський Ю. Д. Всеобщая история искусств: Т. 1. Москва: Искусство, 1960. 223 с.
14. Власов В.Г. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства: у 10 т. Санкт-Петербург.: Азбука-классика, 2008. Т. 9. – 848 с.
15. Волкова Н. П. Педагогіка: Підручник. Київ: Академія. 2003. 320 с.
16. Всеобщая история искусств / Под общ. Ред. А.Д.Чегодаева. Москва: Искусство. 1956-1966.
17. Глинская И.П. Изобразительное искусство: Методика обучения: учебно-методическое пособие / Ирина Петровна Глинская. – К.: Радянська школа, 1981. – 126 с., ил.
18. Гнедич П.Л. История искусств. Москва: ЭКСМО, 2001. 512 с.
19. Гомбрих Э. История искусства / пер. с англ. : В.А. Крючкова, М. И. Майская. Москва: ООО «Издательство АСТ», 1998. 674 с.
20. Ильина Т. В. История искусств. Западноевропейское искусство. 3-е изд. Москва: Высш. шк., 2000. 368 с.

21. Кондрашова Л. В., Пермяков О. В., Зеленкова Н. І., Лаврешина Г. Ю. Педагогіка у запитаннях та відповідях: навчальний посібник. Кривий Ріг: КДПУ, 2003. 234 с.

22. Уолтер Крейн. Линия и Форма в дизайне и иллюстрации. / Line and Form by Walter Crane. London: George Bill and sons, 1900. 282 с; с илл.

23. Джон Раскин Лекции об искусстве Москва: БСГ-ПРЕСС, 2006. 319 с

24. Дмитриева Н.О. Пикассо. Москва: Наука 1971. 240 с.

References

1. Beschetnov N.P. (2008). Black and white graphics: textbook. manual for university students Moscow: Humanities. ed. center VLADOS [in Russian].

2. Zhirnov A.D., Pilate O.S. (1994.). Sketches and sketches: methodical recommendations for the organization of independent work of students in the course."Figure", Lviv: DLTU [in Ukrainian].

3. Zhirnov A. D., Pilate O.C. (1994) .The value of the subject world in the genesis of project graphics: a lecture. Lviv: UDLTU [in Ukrainian].

4. Zhirnov AD (2001, 2004). Landscape graphics: albums № 1-4. Kyiv: DAKKKiM [in Ukrainian].

5. Ermolaev A.P. (2005). Fundamentals of plastic culture of the architect-designer: textbook. allowance. Moscow: Architecture [in Russian].

6. Laptev A. M. (1962). Pen drawing / AM Laptev. Laptev. Moscow: Publishing House of the Academy of Arts of the USSR [in Russian].

7. Logvinenko G. M. (2006). Decorative composition: textbook. allowance for university students. Moscow: VLADOS [in Russian].

8. Picasso. (2007). Masterpieces of graphics. Moscow: Eksmo [in Russian].

9. Hogarth W. (.1987). Beauty Analysis. Leningrad: Art [in Russian].

10. .Practical classes on the course "Landscape Design" (1983) / comp. J.M. Taras. - Chisinau: KPI them. S. Lazo[in Moldova]

11. Troshkina O. A. (2006) Descriptive geometry and landscape graphics: practical classes and guidelines. Kyiv: DAKKKiM [in Ukrainian].

12. Biletsky P. O. (1973.) The language of fine arts. Kyiv: Radyans'ka shkola [in Ukrainian].

13. Weimarn B. V. Kolpinsky Yu. D. (1960). General history of art: Vol.1. Moscow: Art [in Russian].

14. Vlasov V. G. (2008). New encyclopedic dictionary of fine arts: 10 volumes. St. Petersburg: Alphabet-Classics, Vol. 9. [in Russian].

15. Volkova N. P. (2003). Pedagogy: Textbook. Kyiv: Academy [in Ukrainian].

16. General history of art (1956-1966). Moscow: Art [in Russian].

17. Glinskaya I. P. (1981). Fine arts: Teaching methods: textbook. Kyiv: Radyans'ka shkola [in Ukrainian].

18. Gnedich P. L. (2001). History of Arts. Moscow: Eksmo. [in Russian].

19. Gombrich E. (1998). History of Art / Ernst Gombrich. Moscow: LLC "Publishing House ACT" [in Russian].

20. Ilyina T. V. (2000). History of Arts. Western European art.3rd ed. Moscow: Vysh. school [in Russian].

21. Kondrashova L. V., Permyakov O.V., Zelenkova N.I., Lavreshina G. Yu. (2003). Pedagogy in questions and answers: textbook. Kryvyi Rih: KDPU[in Ukrainian].

22. Walter Crane (1900). Line and Shape in Design and Illustration. / Line and Form by Walter Crane. London: George Bill and sons, [in England].

23. John Ruskin (2006). Lectures on the Art of Moscow: BSG-PRESS, [in Russian].

24. Dmitrieva NO (1971). Picasso. Moscow. Science. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 09.08.2020

Отримано після доопрацювання 19.10.2020

Прийнято до друку 23.10.2020